

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת וארא תשע"ח לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון א'מו

להכרית הצפרדעים ממך ומביתך, סיים עלה, רק ביאור תשארנה (ח-ה), ובשאר המכות כאשר נסתיים המכה לא נשאר מהם שום זכר, וכמו שנאמר בערוב, ויסר הערוב מפרעה וגו' לא נשאר אחד (ח-ז). וכן במכת ארבה נאמר, לא נשאר ארבה בכל גבול מצרים (י-ט), ובמכת הצפרדע התנה משה שביאור תשארנה.

עוד יש לדקדק במה שאמר הכתוב, ויצעק משה אל ה' על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה (ח-ח). ולא מצינו לשון זה בשאר המכות. ובמדרש (שמו"ר י"ה) דרשו, על דבר הצפרדעים, על דיבור הצפרדעים, שהיה קולן של צפרדעים קשה להם ממכתן, שהיו נכנסות בגופן וצועקין בתוכן ע"ש. ואכתי תקשה למה נרמז זה כאשר התפלל משה להסיר המכה, ולא נרמז בהבאת המכה עליהן.

ונראה דהנה בגמרא (פסחים נג:) איתא, עוד זו דרש תודוס איש רומי, מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קדושת השם לתוך כבשן האש, נשאו קל וחומר בעצמם מצפרדעים, ומה צפרדעים שאינן מצווין על קדושת השם, כתיב בהו (שמות ז-כח) ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך ועל מטתך ובתנורך

וישרץ היאור צפרדעים ועלו ובאו בביתך וגו' ובתנורך ובמשארותיך (ז-כח). יש לדקדק על מה שמצינו במכת צפרדעים שינוי בשני דברים שלא היו בשאר המכות. חדא, שהצפרדעים היו נכנסים גם לתנורים המוסקים לקדש שמו יתברך, ולמה לא היה כן גם במכת ערוב ומכת ארבה שיכנסו בהתנורים. ולא עוד אלא שהיו נכנסים גם בתוך מעיהם ומקרקרין (שמו"ר י"ג), ולמה לא היה כן גם בארבה. ועל זה יש לומר, דכיון שבמכה זו עשו כן גם החרטומים בלטיהם ויעלו את הצפרדעים, אם כן לא יהא ניכר בזה גודל נפלאות ה', על כן אמר משה שהצפרדעים שהוא יביא עליהם, יכנסו גם בתנורך ובמשארותיך, ובכה דייקא בתוך מעיך יעלו הצפרדעים, וזה לא עשו הצפרדעים שהעלו החרטומים, להשרף בתנור וליחנק בכניסת גופם, כי אין בזה קידוש השם אלא היפוכו. ועל כן אמר הכתוב, ויעשו כן החרטומים בלטיהם ויעלו את הצפרדעים על ארץ מצרים' (ח-ג), שהם לא עלו רק על הארץ ולא בתנורם ובגופם.

עוד יש שינוי במכת הצפרדע, כי אחר שאמר לפרעה, התפאר עלי למתי אעתיר לך ולעבדיך ולעמך

קול רנה וישועה באה לי צדיקים

ברגשי גיל ושמחה ומתוך שבח והודי להשי"ת, הננו מגישים מעומקא דליבא, ברכת מזל טבא וגדיא יאה, קדם עטרת ראשנו

~ כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ~

לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת הנינה בת לנכדו הרב ברוך אייכענשטיין שליט"א

חתן חדב"ן הרה"ג רבי אהרן ישעי' ראזנער שליט"א דומ"ץ סאמבאטהעלי

יהא רעווא שיזכה לשובע שמחות ורב תענוג ונחת דקדושה מכל יו"ח מתוך בריות גופא ונהורא מעליא עד ביאת גוא"צ בב"א.

חוץ מהג' עבירות, דהדין בהו דיעבור ואל יהרג, אם אדם רשאי להחמיר על עצמו וליהרג ולא לעבור. והנה הרמב"ם סובר דאינו רשאי ומתחייב בנפשו, ורבינו ירוחם וסייעתו סוברים דרשאי להחמיר על עצמו וליהרג. ועל מצות עשה לכולי עלמא יעבור ואל יהרג ואינו רשאי להחמיר. מכל מקום מבואר שם (ברמ"א ובש"ך) דאם הוא אדם גדול חסיד וירא שמים כולי עלמא מודו דרשאי למסור עצמו על קידוש השם אפילו על מצוה קלה. וכתוב בישמח משה (פ' כי תשא ד"ה בתנחומא) דלכאורה יש להפליא הכי בשביל שהוא חסיד וירא שמים ישתנה דינו, הלא כתיב וחי בהם. וכתב לבאר, דהאי וחי בהם יש לפרש על שני פנים, האחד כפירוש חכמינו ז"ל (יומא פה:) ולא שימות בהם. ב' שכל חיותו יהיה בהם, דהיינו שכל עשיותיו ותנועותיו ועסקיו יהיה רק בתורה ומצות, וחולתן לא יהיה לו שום חיות בעולם, וכל כך יהיה דבוק ונתעצם עם עצם התורה והעבודה והמצות, עד שאם ירצו להעבירהו על אחת ממצות ה' יפסק חיותו. ואם כן לפי זה הוא להיפוך דרשאי למסור נפשו ואדרבה מצווה על כך.

והנה ידוע דהתורה ניתנה לפי מדריגת כל אחד ואחד, כמו שדרשו בפסוק קול ה' בכח (תהלים כט-ד), בכחו לא נאמר וכו' (שמור' ה-ט). ואם כן אצל ההמונים אשר כל עסקם הוא בעניני עולם הזה, אך בעת הפנאי ובהנתק מעליהם עול דרך ארץ אוחזים מעשה ה' בידיהם, הנה בהם יהיה פירוש הפסוק הנ"ל כפשוטו ולא שימות בהם כפירוש הגמרא, אמנם כן אצל הצדיקים הדבוקים תמיד בו ית"ש, וכל עסקם ועניניהם סובבים הולכים בתורתו ועבודתו, ופורקים מעליהם לגמרי עסקי העולם השפל, ומשתוקקים לתכלית האמיתית באהבה עזה ונפלאה, עד שעיקר חיותם הוא רק בתורה הק'. באלו יתכן הפירוש של הפסוק וחי בהם כפירוש השני הנ"ל. וממילא מחוייבים למסור נפשם על כל עבירות ומצות הקלות, לאשר כי הן המה חיותם ממש כנ"ל עכדה"ק ודפח"ח.

והנה בישמח משה שם העיר בזה לבאר הדרש של תודוס, ועל פי דרכו נבאר הדברים ביתר שאת, כי הצדיקים אין חייהם חיים אלא בעסק התורה ומצותיה, וכמו שאמר הכתוב (דברים ל"ט) ובחרת בחיים וגו', לאהבה את ה' אלקיך לשמוע בקולו ולדבקה בו כי

ובמשארותיך, אימתי משארת מצויה אצל התנור, בשעה שהתנור חם, אנו שמצווין על קדושת השם על אחת כמה וכמה ע"כ. והיא תמוה שהקשו על חנניה מישאל ועזריה מה ראו שמסרו עצמן על קדושת השם, הלא מצווין אנו על זה, ובפרהסיא חייב למסור עצמו אפילו על מצוה קלה.

וברש"י פירש מה ראו שלא דרשו (ויקרא יח-ה) וחי בהם ולא שימות בהן (יומא פה:). ובתוספות כתבו בשם רבינו תם דצלם זה שעשה נבוכדנאצר לאו עבודה זרה היה אלא אינדרטא שעשה לכבוד עצמו. והר"י מפרש מה ראו שלא ברחו, שהרי קודם המעשה היו יכולים לברוח כמו שעשה דניאל (סנהדרין צג.) ע"ש. ולפי זה חנניה מישאל ועזריה לא היו מצווין אז למסור נפשם, אך למדוהו מהצפרדעים שגם הם אין מצווין על מצות קדושת השם, ומסרו נפשיהו.

אמנם לפי זה קשיא מה ראייה מהצפרדעים, הרי הם היו מצווין להכנס בתנורים וכמו שנאמר ועלו ובאו וגו' ובתנור, ומה שנצטוו מפורש מפי ה' בודאי עליהם לעשותו, מה שאין כן חנניה מישאל ועזריה לא נצטוו להכנס בכבשן הראש. ובמהרי"ל דיסקין בפרשתנו כתב, דהצפרדעים לא נצטוו כולן ללכת בהתנורים אלא על מקצתן, והבחירה לכל פרט ללכת במקום שירצה, ואלו שנכנסו נחשב שמעצמן נכנסו ולא מחמת ציווי, ומזה דנו חנניה מישאל ועזריה קל וחומר בעצמן. או יש לומר דלא היה ציווי כלל להצפרדעים שילכו בהתנורים, ומה שנאמר ועלו ובאו וגו', אינו ציווי אלא סיפור דברים, שכך יהיה, מצפרדעים שלא נצטוו ע"כ.

אמנם במהרש"א הקשה דקל וחומר פריכא הוא, דהרי הצפרדעים לא נצטוו על וחי בהם, ואם רצו למסור נפשם רשאי, מה שאין כן חנניה מישאל ועזריה נצטוו על וחי בהם, ואין להם למסור נפשם על מה שאינם מחוייבים. ובבן יהוידע הקשה עוד, דהרי הצפרדעים עשו הדבר שלא בבחירתם שהרי אין בהם דעת, ובטבעם הטביע ה' אז שיכנסו כעת לתנור. ומה הראייה לחיוב עשיית קידוש ה' בבחירה ומדעת ע"ש.

ונראה בביאורו, דהנה ידוע מחלוקת הרמב"ם ורבינו ירוחם (יו"ד סימן קנז) בכל שאר מצות שבתורה,

החיות היא רק הדביקות בהבורא ב"ה, ולעשות נחת רוח לקונם רק זהו חיותם. וכיון שטבעם הוא לשמור על חיותם, על כן הם לבדם מכל הבעלי חיים מוכנים ללכת וליכנס גם בתנור אש אם יתרבה מזה כבוד שמים. על כן עליהם דייקא אמר ה' שהם יכנסו גם בהתנורים, כי אין זה נגד טבעם, אדרבה הם שומרים על חיותם, ולצאת נפשם על כבוד ה' זהו חיותם.

ומענה שפיר מובן מה שלא נכנסו הערוב והארבה בתנורי אש, דכיון דליכא ציווי ה', הם בטבעם שומרים את חיותם שלא להנזק, ולמה יכנסו. לא כן הצפרדע שכל עצם חיותו הוא אמירת שירה לה' באופן נפלא, על כן אצלם היא חיותם, רק לעשות נחת רוח להבורא, וכיון שהשיגו שתהא קידוש שם שמים בכניסתם להתנור, קפצו כולם לתוכה, כי לפי הרגשתם מסירת נפשם לה' זהו חיותם האמיתית.

ולכך כאשר התבוננו חנניה מישאל ועזריה בהצפרדעים שנכנסו להתנור, הגם שאין מצווין על זה, ואיך יתכן כזאת מצפרדע שאין לו בחירה, ובטבעו שומר את חיותו, שיכנס לתנור אש. ועל כרחך שמריבוי שירתם הם משיגים כי זהו פירושו של וחי בהם, שרק התורה תהא חיותו של אדם, ועל כן הם מוסרים נפשם על עבודתם לה' כי זהו חיותם, ואם כן קל וחומר אנו שמצווין על קדושת השם, בודאי שצריכין להגיע לדרגא זו של וחי בהם, שחינו לא מעלה ולא מוריד בעת שנוכל לעשות נחת רוח לבוראנו, ועל כן היו מוכנים למסור את נפשם להפיל עצמם לכבשן האש.

*

והנה הכתוב אומר, השמים מספרים כבוד א-ל ומעשה ידיו מגיד הרקיע (תהלים יט-ב). וכתב הרד"ק לפי שאנחנו בני אדם למדים מן השמים גודל גדלות הבורא וכבודו יתברך, כמו שכתוב שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה (ישעיה מ-כ), וכתוב (תהלים ח-ד) כי אראה שמייך מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננת וגו', הרי היא כאלו השמים מדברים אלינו ראו מי ברא אלה. והגם שאין אומר ואין דברים בלי נשמע קולם, אף על פי כן הם במעשיהם מספרים כבוד ה'. ובדרשות לחם שלמה (דרוש ח) כתב, דלכך נאמר בתוכחה, מכות גדולות

הוא חייך ואורך ימיך. וכמו שהדגים מקום חיותם הוא רק במים, כן בני ישראל חיותם הוא רק בהתורה (ברכות סא:). והדביקות בה' עד כלות הנפש זהו חיותם, וצדיקים במיתתן קרויין חיים (ברכות יח:), כי זהו אצלם חיים האמיתית. ולפי מעלתם זהו פירושו של וחי בהם, שהחיות שלהם היא רק בתורה ומצותיה. וכאשר הם מוסרים נפשם על מצות ה', אין זה מיתה אצלם אלא זהו חייהם, ומקיימים במסירת נפשם מצות וחי בהם. ואם כן כאשר חנניה מישאל ועזריה מסרו נפשם על מצות ה', אין בזה ביטול מצות וחי בהם, אלא זהו קיומו, ומיושב קושיית המהרש"א.

*

ובזה נבוא להבין כיון דלא היה ציווי על הצפרדעים להכנס להתנור, אלא שה' אמר למשה עתידות, שהם מעצמם יעלו גם בתנור, מזה עלה בלבם מעצמם לעשות כן ליכנס לתנור חם ולהשרף. ולא מצינו כזאת בשאר המכות של ערוב וארבה, שגם הם יכנסו להתנורים מעצמם לקיים בשלימות ציווי ה' שיתמלא כל מצרים בערוב וארבה.

ונראה דהנה ה' הטביע בכל הבעלי חיים בטבע שהם שומרים על חיותם, ומרחיקים עצמם מכל מה שיוכל להזיקם ומכל שכן להמיתם, ולא יתקרבו אל האש בשום פנים, והוא נגד טבע הארבה או שאר בעלי חיים, כי טבעם הוא לשמור את חיותם. אמנם הצפרדע היא יחידה במינה, כי חז"ל אמרו (ילקוט סוף תהלים בשם פרק שירה), כי דוד המלך בשעה שסיים ספר תהלים זחה דעתו עליו, אמר לפניו רבש"ע כלום יש דבר בעולם שאמר שירה כמותי. נודמנה לו צפרדע אחת אמרה לו אל תזוח דעתך עליך, שאני אומרת שירה יותר ממך, ועל כל שירה ושירה שאני אומרת אני ממשילה עליה שלשת אלפים משל, שנאמר (מלכים א ה-יב) וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף ע"ב.

אם כן כל היום שירת ה' בפיהם, שמשבחים ומהללים את ה' תמיד, הרבה יותר מדוד נעים זמירות ישראל, ואם כן יש להם השגה רבה בגודל כבוד ה', הרבה יותר ממה שאנו יכולים לומר שירה. ומי שמכיר כבוד ה' ותפארתו, ובזה הוא שקוע כל היום, אצלו

שנסרו עצמן לשריפה ע"כ. ובספר אלופי יהודה בפרשתנו הוסיף לזה רמז, רק ביאור 'תשארנה', יש צירוף אותיות 'תנר האש', היינו אלו שהיו עולין בתנור האש, הן הן שנשארו חיים ביאור, ולא מתו כלל ע"כ. ולפי מה שנתבאר הם דייקא נשארו, כדי שילמדו ישראל ממנו לקח גם להלאה, לעבודת ה' במסירת נפשם. ולכן צעק משה לה' שיסורו הצפרדעים, אבל ביקש שביאור תשארנה, כי יש צורך בזה לבני ישראל. וזהו שצעק על 'דבר' הצפרדעים, שהם מדברים לישראל איך צריכין לעבוד את ה'.

*

עוד אנו למדים מכאן מוסר השכל, על מה דאיתא במדרש (דב"ר ד-ה) שהקב"ה אומר שמעו לי, שאין אדם שומע לי ומפסיד ע"ש. והיינו שהעושה רצון קונו בלי חשבונות, אם כי לפי ראות העין נראה שיצא ממעשה זו בהפסד, אין זה כן, אלא בסופו ירויח, כי אין אדם שומע לי ומפסיד. ודבר זה אנו רואין במכת צפרדע, כי אותן הצפרדעים שחשו על חייהם ולא נכנסו להתנור, אם כי הרויחו חיי שעה, אבל אחר ימים אחדים הם מתו חמרים חמרים. ורק אותן הצפרדעים שלא עשו חשבונות, אלא לכבוד ה' הם נכנסו לתנור אש, שזה מיתה ברורה, לא רק שלא מתו, אלא הם נשארו חיים ביאור, גם כאשר שאר הצפרדעים מתו.

ואם כן במה שאמר משה רק ביאור תשארנה, כוון בזה שישאר זכר לישראל מהצפרדעים במה שנוגע להם לעבודת ה'. חדא, שחיי האדם אינם החיים הגשמיים, אלא לעשות נחת רוח לקונו, והוא חייה ואורך ימיה, והצפרדעים שבטבעם הם בורחים מדבר שמזיק להם, כאן קפצו לתנורי אש, שהם מרגישים שזהו חיים האמיתיים, למסור נפשם לכבוד קונם. שנית, שיראו כולם שרק הם נשארו אחר כך חיים, כי אין אדם שומע לי ומפסיד.

ונאמנות וחליים רעים ונאמנים (דברים כח-נט), כי הצרות נשלחים לעורר אותנו לתשובה, והיו כאילו הצרות מדברים אלינו, אתם בית ישראל התעוררו משינתכם ועשו תשובה, כי נשלחנו מהבורא ית"ש להזכירכם שתעשו תשובה. והנה נאמנים הוא מלשון נאום שהוא לשון דיבור, ולכן הם מכות גדולות 'ונאמנות', שהם מדברים אלינו ע"כ.

וכמו כן כאשר בני ישראל במצרים ראו איך אלפים ורבבות צפרדעים נכנסים לתנורים בוערים כדי לקדש שם שמים, הגם שאין הם מצווים עליה, היה עושה זאת עליהם רושם עז, איך יש להם לעבוד את ה', שהרי הצפרדע החס על חייו, אף על פי כן הוא מכיר שמסירת נפשו לה' זהו חייו, והיה כאילו הצפרדעים מדברים אליהם, לכו בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם, איך יש לעבוד את ה'. וזהו 'דבר' הצפרדעים, שבמעשיהם היו מדברים אלינו איך צריכין לעבוד את ה'.

והנה כל יום ויום שהיתה המכה משמשת, נספג בבני ישראל לימוד הקל וחומר מהצפרדעים איך מוטל עלינו למסור נפשינו לה'. וכאשר הוצרך משה להתפלל יסיר ה' את הצפרדעים, להראות לפרעה כי משה הביאם ומשה מוציאם, כאב לבו של משה שיחסר מבני ישראל כח הראיה שהיו רואים מסירת נפשם בפועל יום יום. על כן לא רצה להעבירם לגמרי, אלא שישארו מהם בהיאור, שתמיד כאשר יראו אותם בהיאור, יזכיר זאת להם הלימוד של מסירת נפשם שראו בהצפרדעים.

והנה בבעל הטורים (ח-א) כתב, כי הצפרדעים שמסרו נפשם ליכנס להתנורים נמלטו ולא מתו, דכתיב וימותו הצפרדעים מן הבתים ומן החצרות ומן השדות (ח-ט), אבל לא מן התנורים ע"כ. ומקורו בילקוט בפרשתנו (רמז קפב) ומה פרע להם הקב"ה להצפרדעים, שכל הצפרדעים מתו, ואותן שירדו לתנור לא מתו, מפני

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' יעקב דוב גרינוואלד הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו למול טוב	מוה"ר ר' יושע שטערן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' אברהם יודא האפפמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למול טוב	מוה"ר ר' פנחס יעקב געלב הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו למול טוב	מוה"ר ר' חיים זאב שאהנבערגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו למול טוב
---	---	--	--	---